

CÂTEVA CONSIDERAȚII PRIVIND MORFOLOGIA URBANĂ, SPAȚIILE PUBLICE, SEGREGĂRILE ȘI SOLIDARITĂȚILE URBANE ÎN CENTRUL ISTORIC SIGHIȘOARA

Ioan F. Pascu

*Lui Anna Sophia, din și despre baștina
bunicului său*

Argument

Orașul vechi Sighișoara este o așezare reprezentativă pentru civilizația germană aparținând coloniștilor saxoni din Transilvania, ilustrând exemplul cel mai bine conservat dintre toate orașele medieval-transilvănene, exprimat autentic prin perpetuarea stilurilor arhitecturale, procedeele de construcție și forma habitatului urban.

Morfologia urbană a centrului istoric, adică structura sa planimetrică și spațială, precum și trama stradală cu textura acesteia, altfel spus spațiile publice înțelese ca zone deschise și accesibile, precum străzile, piețele și alte forme spațiale care atrag aglomerație umană, în care au loc activitățile civice, sociale și culturale, conferă acestui ansamblu - dezvoltat într-o simbioză organică cu peisajul - valoarea unei realizări de excepție.

Dar spațiul public nu este doar o scenă a vieții publice, care promovează simțul comunității, al locului și al identității, întărind sentimentul de apartenență. El reprezintă și o zonă care, în timp, suferă diverse segregări, în care se oglindesc valori sociale, culturale și de tradiție, toate ca o reflexie a interacțiunii dintre realitatea fizică, politică, socială și economică. Altfel spus, spațiile publice capătă o

semnificație pentru oameni prin diferitele roluri pe care acestea le-au avut în viața lor, simbolizând cultura societății în care se află.

Vom aborda pe rând și succinct toate aceste aspecte, începând cu o rezumare a genezei viitorului spațiu urban din Sighișoara¹.

De la rural la urban

Cucerirea propriu-zisă a Transilvaniei și integrarea ei în noul regat maghiar s-a produs pe parcursul mai multor etape, cu cinci granițe intermediare. Astfel, după ce la cumpănă de milenii se ajunge inițial la Porțile Meseșului, în anul 1068 regele Solomon răspunde unei incursiuni ardelene, pecenego-române, și pătrunde efectiv în spațiul intracarpatic, mutând granița pe cursul Someșului și al Mureșului inferior. Ulterior, în jurul anului 1100, regatul arpadian ajunge în bazinul Târnavei Mari, apoi spre 1150 se atinge cursul Oltului iar până la 1200 frontiera se mută definitiv pe linia munților Carpați. A fost o extindere focalizată spre gurile Dunării și Marea Neagră, pe care doar marea invazie tătaro-mongolă de la 1241 a putut-o opri.

Așadar, în prima jumătate a secolului al XII-lea râul Târnavă Mare devine provizoriu un aliniament de graniță, unde pe cursul său mijlociu, în depresiunea intracolonară a Sighișoarei, este identificată o zonă strategică caracterizată de un relief diversificat dar concentrat, cu resurse naturale satisfăcătoare și regenerabile, dar mai ales cu un mare potențial defensiv².

¹ Centrul istoric din Sighișoara nu poate fi privit doar ca un cumul de monumente semnificative, pentru că e mai mult decât atât. Este un organism viu și un spațiu vital pentru locuitorii săi. De aceea nici abordarea noastră nu are o încadrare cronologică strictă, fiind mai degrabă o privire atemporală, care constată situații și evoluții fluente în funcție de conjuncturi și particularități. În consecință, ni se pare absolut neinspirat și titlul de „ORAȘUL MUZEU”, ales pentru *Strategia de dezvoltare a Municipiului Sighișoara pentru perioada 2014-2020*.

² În legătură cu peisajul non-antropic al spațiului depresionar sighișorean vezi: Ioan F. Pascu, „O altfel de perspectivă. Sighișoara și arheologia peisajului. (Aspecte generale și intervenții antropice din preistorie până în epoca romană)”, în *Alt Schaessburg*, nr. 9, 2016, p. 7-29.

În consecință, pe platoul superior al Dealului Cetății, aflat la confluența Văii Șaeșului cu Valea Târnavei Mari³ (amândouă unități geografice născătoare de drumuri)⁴ grănicerii secui amenajează un castru regal, o fortificație de pământ cu palisade din lemn care revalorifică, până la urmă, o întăritură circumvalată datând din epoca fierului⁵.

O jumătate de secol mai târziu frontiera maghairă se deplasează din nou, iar odată cu aceasta și avangarda războinicilor secui, locul rămas liber fiind ocupat de oaspeți ai regelui (*hospites regis*), veniți din Valonia, Flandra sau zona Rinului inferior.

Este foarte posibil ca - asemenea colonizării din partea Sibiului - *descălecarea sașilor* la Sighișoara să fi funcționat după modelul locatorului de colonizare, prin care un greav occidental, împreună cu o parte din slujitorii săi, a luat locul și rostul grănicerilor secui.

Noul sosit își amenajează de la bun început un *donjon* (un turn-locuință, devenit mai târziu turn-clopotniță pentru Biserica din Deal) și obligatoriu o *capelă* (sub formă de rotondă)⁶, iar după ce e convins că migrarea e o bună investiție își

³ În vechime, pârâul Șaeșului cobora dinspre sud, în apropiere de Dealul Cetății se întorcea brusc spre est, meandra printre actualele străzi Ilarie Chendi și Mihai Eminescu, ocolea pe la sud Piața Hermann Oberth și se revărsa în râul Târnavă Mare aproximativ în dreptul actualului Hotel DobleTree. Din cauza faptului că inundațiile sale erau mai dese și mai deranjante decât ale Târnavei Mari, în 26 febr. 1862, ora 15, Șaeșul este mutat în albia s-a actuală, ocolind orașul pe la sud-vest (Joseph Haltrich, „*Culturhistorische skizzen aus Schässburg*” în *Sächsischer hausfreund*, XXX jahrgang, Kronstadt, 1868, p. 70).

⁴ Este vorba de drumul care de-a lungul Târnavei Mari lega răsăritul Transilvaniei cu centrul din Alba Iulia („*drumul mare ce duce la Sighișoara*” - *Documente privind istoria României*, seria C, Transilvania, Veacul XIV, vol IV, București, 1955, nr. 751, p 516) și cel care, pe Valea Șaeșului, asigură cea mai bună și scurtă legătură cu zona Sibiului, de la Agnita având și o ramificație spre Cincu-Făgăraș-Barșov. Reorganizarea, în timp, a comerțului cu Brașovul pe această rută a fost cauzată de insecuritatea drumului prin Pădurea Bogății, determinând trecerea Sighișoarei în fața Saschizului ca centru politic și economic zonal.

⁵ I.F. Pascu, *Op. cit.* p. 23.

⁶ Este opinia noastră, care se bazează atât pe observațiile personale desprinse pe marginea săpăturilor arheologice din timpul celor 4 campanii în care am fost membru al colectivului de cercetare, cât și pe configurația planimetrică a criptei-oușar aflată sub altarul (nu și sub corul) Bisericii din Deal.

cheamă și alți supuși. Aceștia se așează în jurul și în afara curiei fortificate, dar se vor refugia în interiorul ei ori de câte ori se va simți vreme de primejdie.

Așadar, în strânsă legătură cu prezența fortificației din vârful dealului, pe platoul inferior a luat ființă în a doua jumătate a secolului al XII-lea un *sat al cetății*, compus din gospodării organizate după model francon, cu câteva locuințe simple din lemn, semi-îngropate și dispersate, care se dezvoltă spontan în jurul primelor spații publice pe cale de-a se face, Piața Cetății și Strada Școlii⁷.

Spre mijlocul veacului următor regatul maghiar e supus la grele încercări prilejuite de năvălirea hoardelor tătare. Astfel, marea invazie tătaro-mongolă din 1241 i-a determinat pe regii arpadieni să încurajeze dezvoltarea și amplificarea fortificațiilor în structuri de piatră, care din a doua jumătate a secolului al XIII-lea, dar mai ales din veacul al XIV-lea, înlocuiesc depășitele amenajări defensive cu palisade din lemn, șanțuri și valuri de pământ.

Pentru început a apărut o primă incintă de piatră, amenajată însă numai în zona platoului de sus, care a întărit Biserica din Deal după un model asemănător celui pe care astăzi îl mai vedem la bisericile săsești fortificate din Transilvania de sud-est. Apoi, tot în a doua jumătate a secolului al XIII-lea se construiește și Mănăstirea Dominicană pe platoul inferior al dealului, iar pe măsură ce localitatea evoluează de la rural la urban, confirmându-și potențialul economic, s-a început fortificarea treptată a întregii coline cu un zid circular, întărit cu mai multe turnuri de apărare.

Șantierul celor două biserici (*Sfântul Nicolae* în Deal și *Sfânta Maria* la Mănăstire) precum și permanentele lucrări de fortificare au impulsionat la rândul lor arhitectura civilă și dezvoltarea meșteșugului de zidărie în piatră. Astfel,

⁷ Două astfel de gospodării au fost documentate arheologic la Casa Vlad Dracul (R. Popa, Gh. Baltag, „*Documente de cultură materială orășenească în Transilvania, în a doua jumătate a sec. al XIII-lea*” în SCIVA, 1, 31, 1980, p. 33-50) și Casa cu Cerb (Ioan F. Pascu, „*Casa cu Cerb. O istorie succintă a celui mai important monument civil din Sighișoara*”, în *In memoriam Radu Popa, Bistrița-Năsăud*, 2003, p. 329-351), iar urmele altora au putut fi observate întâmplător, cu ocazia unor lucrări nesupravegheate arheologic în subsolul caselor din Piața Cetății nr. 5 și str. Mănăstirii nr. 1.

documentele atestă existența unor case din piatră încă din 1367, când comitele *Cristianus de Warasio* a lăsat prin testament "*curiam suam in eodem castro (Castrosex) cum omniibus edificiis suis lapidis et lignis*", iar un act de la 1383 îl pomenește pe *Arnoludus Stenhuser de castro Sez (Arnold Zidarul din Sighisoara)*⁸. Este secolul în care locuințele din lemn încep să lase loc construcțiilor din piatră, se conturează trama și textura stradală cu caracter urban a cetății medievale din Sighișoara

Cu o întârziere de cel mult un secol față de nucleul fortificat din Dealul Cetatii, undeva în a doua jumătate a secolului al XIII-lea, începe a se popula și zona Orașului de Jos⁹, având drept nucleu Biserica Spitalului (cu hramul *Sfântul Anton*), pentru care este pomenit un ancadrament romanic din același veac¹⁰, care este amintită documentar la 1461¹¹ și e deja fortificată în 1500¹².

Locuirea pornește mai întâi spre vest, de-a lungul văii Șaeșului și actualei străzi¹³ Ilarie Chendi (*Spitalgasse*), urmând drumul spre Șaeș, Apold, Agnita și Sibiu. Apoi, pe la 1300 șirul de case s-ar fi extins pe latura de sud-est a actualei străzi 1 Decembrie 1918 (*Untere Baiergasse*) cu o continuare puțin ulterioară spre str. Horea

⁸ *"Topografia monumentelor din Transilvania. Municipiul Sighișoara"*, Köln, 2002, p. 58 (apud Entz Géza, *"Erdély építészete a 14-16 században"*. Kolosvár, 1996)

⁹ O prezentare a ipotezelor privind întemeierea și evoluția Orașului de Jos vezi la G. Baltag, *"Sighișoara, Schässburg, Segesvár"*, Cluj Napoca, 2004, p. 34-38

¹⁰ Ibidem, p. 227 (apud E. Letz, *"Die Stadt und ihre Entwicklung"* în *"Schässburg. Bild einer siebenbürgischen Stadt"*, Heillbron 1998). Despre Biserica Spitalului, inclusiv un desen cu deschiderea arcuită a ancadramentului, profilatura, cotele acestuia și locul în care a fost refolosit în zidăria fostei Școli evanghelice de fete, vezi la: Leonhardt K, Waltraut E, Frank G, *"Schßburg. Bauaufnahme einer mittelalterlichen Stadt"*. Sibiu. 2009, p.69-74

¹¹ G. Baltag, *Op. cit.*, p. 227

¹² *Topografia...* p.84

¹³ Denumirile vechi, germane, ale străzilor precum și alte toponime istorice ieșite din uz vor fi menționate întotdeauna cu caractere *italic*. Corespondențele actuale ale acestora se pot găsi în: P. Niedermaier, R. Gutt, S.

Bodor, *"Atlas istoric al orașelor din România. Sighișoara."*, București 2000, XI/11; *Topografia...* p. 237-238; Baltag, *Op. Cit.* 311-312. Am folosit, de asemenea, o listă în manuscris pusă cu generozitate la dispoziție de către dr. Adonis Mihai, din cadrul Muzeului de Istorie Sighișoara – motiv pentru care și adresăm cuvenitele mulțumiri.

Teculescu (*Mittlere Baiergasse*), urmând în jurul anului 1325 de o nouă parcelare în zona străzii Morii (*Mühlgasse*).

La mijlocul secolului al XIV-lea Orașul de Jos era dezvoltat de o parte și de alta a pârâului Șaeș, până la Târnăvă și pârâul Câinelui, având încă un puternic caracter rural asemănător unui *sat de drum*, dar care în ansamblu oferea o serie de avantaje indiscutabile comparabil cu Cetatea, adică o suprafață mult mai întinsă, accesibilitatea și amplasarea pe firul unei ape curgătoare.

Pe de altă parte însă, această zonă a rămas mai vulnerabilă la atacuri, nefiind totuși total lipsită de apărare. Astfel, chiar dacă nu a posedat o incintă fortificată propriu zisă, se menține și aici sistemul palăncilor, care urmează granița în mișcare a limitei de așezare.

La acestea se adaugă elementele naturale (între care apa și zonele mlăștinoase au avut un rol important)¹⁴, fronturile stradale continue (alcătuite din înșiruirea fațadelor de case cu intrări prin ganguri închise de porți masive), porțile stradale întărite la fiecare capăt de acces în oraș¹⁵, Turnul Pescarilor și zidul care îl lega de incinta fortificată¹⁶.

¹⁴ De altfel, se poate că o bună perioadă de vreme *Untere Baiergasse* s-ar fi numit *Weihergasse*, adică *Strada Eleșteelor*. G. Baltag, *Op. cit.* p. 34 (apud Richard Schuler, "*Sighișoara veche. Schiță istorico-culturală*", Sighișoara 1934, p. 9, manuscris tradus în limba română – n.n. după "*Alt Schässburg. Kulturhistorische Skizze*", Schässurg. 1906 – în biblioteca Muzeului de Istorie Sighișoara).

¹⁵ Orașul de Jos beneficia de următoarele 10 porți stradale: *Spitalstor* (*Poarta Spitalului*, la capătul de sud-est al Pieței Hermann Oberth); *Baiergässertor* (*Poarta străzii Baier*, peste Șaeș, la intersecția dintre str. 1 Decembrie 1918 și str. General Grigorescu); *Weisskirchertor* (*Poarta Albeștiului*, mai sus de intersecția dintre str. Consiliul Europei și str. Horea Teculescu); *Mühlstor*, *Fischerturmstor* (*Poarta Morii* sau *Poarta Turnului Pescarilor*, pe str. Morii, lângă casa de la nr. 29); *1-tes Tor in der Mühlgasse* (*Prima poartă a străzii Morii*, la actualul început al străzii Morii – nr. 1); *2-tes Tor in der Mühlgasse* (*A doua poartă a străzii Morii*, în vecinătatea casei din Piața O. Goga nr. 1); *Tor in der Turmgasse* (*Poarta străzii Turnului*, între Piața Hermann Oberth nr. 48-49 și str. Turnului nr. 1); *Tor im Berggässchen* (*Turnul Stradelei Cetății*, la capătul de sud al acesteia); *Hüllgässertor* (în dreptul fostului Liceu Agricol) și *Tor an der Hintergässerbrücke* (*Poarta podului Străzii din Spate*, aproximativ în dreptul actualei clădiri a BCR). Denumirea și dispunerea acestora la Leonhardt K, Waltraut E, Frank G, *Op. cit.*, p. 160

¹⁶ Până la efectuarea unor cercetări arheologice presupunem amplasamentul acestui turn imediat lângă clădirea din str. Morii nr. 29, spre vest. De altfel, unele fotografii de arhivă indică cu multă

Chiar dacă aparent avem de-a face cu o evoluție paralelă, în fapt cele două părți ale așezării se dezvoltă cu interconectări firești, având drept rezultat o coagulare organică și o morfologie urbană recunoscută la 1376¹⁷, când Sighișoara este deja considerată oraș.

Spațiile publice

Deși, ca peste tot în evul mediu, Sighișoara a avut o dezvoltare spontană, spațiul său public, alcătuit din rețea stradală, piețe și scuaruri, s-a dezvoltat destul de riguros, configurându-se în funcție de nevoile, organizarea, cultura și educația comunității sale umane. Astfel, spre deosebire de celelalte orașe medievale din Transilvania, care aproape toate s-au dezvoltat în zone cu relief plat, ce au permis o dezvoltare extensivă de tip radial, Sighișoara s-a adaptat la configurația tipică a reliefului, rezultând o specificitate compozițională ieșită din comun.

Chiar dacă o parte din oraș este construită pe deal iar cealaltă la poalele acestuia, unitatea dintre acestea este marcată de caracteristici compoziționale comune: un ax principal și o piață intersectată de mai multe direcții transversale.

În Cetate, axul principal, nord-sud, îl reprezintă strada Școlii (*Schulgasse*) prelungită prin Piața Cetății (*Burgplatz*) cu strada Bastionului (*Schanzgasse*). Acesta pe de o parte lega Cetatea de elementul său dominant – Biserica din Deal, pe de altă parte oferea acces spre turnurile din flancul nordic al fortificației, Turnul Lăcătușilor și Turnul Cizmarilor, dar și la bisericuța și mănăstirea maicilor franciscane (clarise), aflate acolo unde este astăzi Biserica romano-catolică *Sfântul Iosif*. Axul secundar, est-vest, face acum corespondența între cele două porți principale, Turnul Croitorilor (la vest) și Turnul cu Ceas (la est), se prelungeste prin strada Turnului (*Turm-gasse*)

probabilitate acest loc, după cum și imaginea din teren sugerează pe panta dealului aliniamentul zidului de legătură cu incinta fortificată.

¹⁷ F. Zimmermann, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenburgen*, I, Sibiu, 1892, p.210

și se leagă de Orașul de Jos. La mijloc se află Turnul cu Ceas, care pare să aparțină în egală măsură ambelor părți de oraș.

În ansamblu, Cetatea este riguros organizată, după tipologia arhitecturii militare defensive, cu circulații principale și secundare, liniare și inelare, pasaje, șicane, piețe și piațete, ziduri de apărare, bastioane și turnuri. Aici străzile sunt dispuse aproape perpendicular unele pe altele iar dimensiunile sunt clar relaționate cu cele ale fortificației, fiind mici, înguste, drepte și intersectate în piețe, dintre care Piața Cetății (*Burgplatz*) reprezenta inima cetății.

În configurația sa actuală, Piața Cetății are o formă pătrată iar raportul dintre dimensiuni și scara fronturilor de case îi conferă multă armonie și intimitate. Cu toate acestea, imaginea de acum nu este tocmai asemănătoare cu cea din evul mediu, când Piața Cetății era cel mai animat loc din oraș.

În Evul Mediu piețele publice se găseau în imediata apropiere a unei bisericii, astfel încât aceste spații căpătau valențe și atribute sacre iar piața devenea astfel și un spațiu al omului religios. Pe de altă parte, biserica era nu doar o instituție fundamentală ci și edificiu monumental, cu elemente de arhitectură (portaluri, ancadramente, etc) care nu puteau fi puse suficient în valoare fără o percepere de la distanță și un efect de perspectivă realizabil printr-un spațiu de retragere.

Astfel, dacă desființăm „cortina” caselor din Piața Cetății numerele 10-13 și Piața Muzeului nr. 6, vom constata că axul accesului în Cetate dinspre *Poarta din Dos* (Turnul Croitorilor) se termină nu în fața Turnului cu Ceas ci exact în axul Bisericii Sfânta Maria a Mănăstirii Dominicane (*foto 1*).

În consecință piața se redimensionează, capătă o formă dreptunghiulară în ax central est-vest, iar primul lucru văzut odată ajuns aici era Biserica Mănăstirii cu portalul ei monumental. Mai mult, într-o astfel de configurare fântâna publică din *Burgplatz* nu mai apare ca fiind dezaxată (în partea de nord-est) ci așezată central, așa cum este logic și firesc.

În prima jumătate a secolului al XVI-lea sașii din Sighișoara adoptă Reforma religioasă, iar după anul 1550, când aceasta va fi promulgată ca obligatorie pentru tot teritoriul Universității Săsești, averile mănăstirii dominicane din oraș vor trece în proprietatea Sfatului, cea mai mare parte a călugărilor vor pleca, biserica mănăstirii devine principala biserică lutherană a orașului iar restul complexului se secularizează (fiind transformat în școală și sediu pentru magistratura locală)¹⁸.

Această perioadă coincide și cu cea a Renașterii în Transilvania, iar odată cu laicizarea societății umaniste piața publică se desacralizează. Chiar dacă sacrul este încă fizic prezent în piața adiacentă bisericii, dispare simbolul din imaginea mentală a spațiului pieței. Scopul religios pentru care aceste piețe au fost realizate se transformă într-unul comercial și politic.

Se cedează astfel tot mai mult în favoarea nevoilor lumești ale cetății iar, pe fondul unei crize de spațiu într-o vreme de apogeu a medievalității sighișorene, beneficiind cu siguranță și de privilegiul oferit de regele Wladislaw al II-lea, care în 1513 scutește de taxe timp de șapte ani pe cei care construiesc în Cetate¹⁹, o fâșie cuprinsă între capătul străzii Mănăstirii până la Casă Venețiană (Piața Muzeului 6) și Piața Cetății nr. 13 este parceleată, dând naștere actualului front de est al Pieței Cetății (*foto 2*).

O altă piață istorică a existat în cetate la capătul de sus al străzii Cositorarilor, la limita sudică a platoului inferior. Și această piață a fost tot în legătură cu o biserică²⁰. O biserică gotică de comunitate, construită din piatră pe locul unei biserici mai vechi din lemn, după marea invazie tătaro-mongolă. Locul se mai numește și „*La capelă*” deoarece o perioadă această biserică a fost utilizată

¹⁸ G. Baltag, *Op. cit.*, p. 60-61, 224-225

¹⁹ Vezi mai jos: *Separati dar împreună*

²⁰ G. Baltag, *Op. cit.* P. 228-229

drept capelă cimitirială pentru o necropolă medievală care a funcționat pe pantele ce coboară de la Biserica din Deal către strada Cojocarilor²¹.

În anul 1538²², în timpul lucrărilor Dietei Transilvaniei, care s-au ținut atunci la Sighișoara, principele Ioan Zapolya a organizat și prezidat în această biserică o ”dezbateră religioasă” purtată între un grup catolic condus de episcopul Gheorghe Martinuzzi și un grup reformat reprezentat de Ștefan Szantay din Cașovia (Kosice). Martinuzzi, episcop de Oradea, a cerut moartea lui Szantay, dar principele a refuzat astfel de măsuri inchizitoriale, păstrând o corectă echidistanță.

Marele incendiu din 1676 a dus la ruinarea și apoi la abandonarea acestei biserici, precum și la redimensionarea pieței, care este parțial încorporată în curtea actualii parohii evanghelice.

În fine, imediat lângă Piața Cetății se află o a treia piață, cea a Muzeului, care este însă o amenajare târzie ce-și datorează forma actuală faptului că în 1894 au fost demolate câteva case de locuit alipite Bisericii Mănăstirii²³.

Dar spațiile publice nu erau publice doar pentru oameni ci și pentru... orătanii. Astfel, din Piața Muzeului (*Kirchgasse* sau *Bischochof Teutsch Platz* – în secolul al XIX-lea) prin strada Cositorarilor (*Pfarrergässchen*) ajungem în Piața Rășuștelor (*Entenplatz*) iar de aici în Stradela Puicuțelor (*Puikagässchen* - acum Stradela Cetății) și în Piața Orașului de Jos (*Marktplaz*).

Ca și în cazul Cetății, dominantă pieței de jos (*Marktplaz*) a fost tot o biserică, închinată Sfântului Anton. Este vorba de o bisericuță romanică din secolul al XIII-lea, transformată în hală gotică în secolul al XV-lea, fortificată și dotată cu

²¹ De exemplu, aici a fost îngropat primarul Johann Schuller von Rosenthal (1694-1697, 1699-1700), decapitat în curtea Mănăstirii Dominicane pentru fals de monedă și delikte morale majore (adulter și bigamie). *Ibidem*, p. 110-116. Actualul cimitir evanghelic, aflat în afara incintei fortificate, a început să fie folosit de la sfârșitul secolului al XVIII.

²² *Ibidem*, p. 60-61

²³ *Topografia...* p. 89

spital până la 1500, demolată în 1877²⁴ - când pe amplasament a fost ridicată Școala evanghelică de fete²⁵.

Biserica Sfântului Anton, împreună cu spitalul, casa parohială și școala, se găsea într-o poziție ușor retrasă, la capătul unei piețe triunghiulare, poziție care se explică atât prin posibila ei întemeiere ca primă biserică de comunitate pentru așezarea timpurie din Orașul de Jos, cât și prin faptul că în trecut biserica avea și un cimitir alături.

Iar pentru că drumurile n-au nici un rost dacă nu duc la o biserică, toate străzile din Orașul de Jos se concentrează către acest punct: dinspre vest vine *Spitalsgasse* (str. Ilarie Chendi) și *Hüllgasse* (str. Ana Ipătescu); dinspre sud-vest coboară *Obere Schaasergasse* (str. Mihai Eminescu) și *Untere Schaasergasse* (str. Șt. O. Iosif); dinspre sud-est *Obere Baiergasse*, *Mittlere Baiergasse* (amândouă acum str. Horea Teculescu) și *Untere Baiergasse* (str. 1 Decembrie 1918) iar dinspre nord nord-vest *Gorsse Mühlgasse* (str. Morii) și *Kleine Mühlgasse* (Piața Octavian Goga) (foto 3).

De la începuturi și până la mijlocul secolului al XX-lea *Marktplatz* a constituit punctul central al Orașului de Jos, locul în care se țineau târgurile săptămânale ale orașului, în care se organizau jocuri (așa cum, de pildă, au fost cele petrecute în 1663 de turcii lui Kuciuk Pașa)²⁶, unde se desfășurau diverse evenimente și sărbători, parade sau manifestări oficiale²⁷.

Dar cum spațiul public este și un loc de demonstrații, de revolte și manifestații, regimurile politice devin interesate de transformarea și reconfigurarea lor. Astfel, la mijlocul secolului XX piața Orașului de Jos este transformată în parc.

²⁴ G. Baltag, *Op. cit.*, p. 228

²⁵ Devenită ulterior *Grup Școlar de Industrie Ușoară - MIU*

²⁶ G. Kraus, „*Cronica Transilvaniei*”, București, 1965, p. 514-515

²⁷ De exemplu, mai puțin cunoscut este faptul că în anul 1931, în prezența Regelui Carol al II-lea, a prințului moștenitor Mihai și a principelui Nicolae, în această piață au primit bastonul de mareșal Constantin Prezan și Alexandru Averescu

Însă un parc nu este același lucru cu o piață publică, iar acest lucru trebuie remediat cât mai curând posibil.

În perioada interbelică apare curentul funcționalist, care înseamnă o schimbare majoră în ideologia de proiectare și planificare urbană. Așa se face că în jurul anului 1930 se demolează două case din frontul nord-vestic al actualei străzi 1 Decembrie 1918 (*Untere Baiergass*)²⁸ și se dezvoltă un acces larg către strada Morii, de unde mai dispar câteva gospodării, spațiul astfel rezultat fiind numit inițial *Kleiner Marktplatz* și redenumit apoi Piața Octavian Goga.

În sfârșit, după marile inundații din 1970 și 1975 are loc o ultimă mare intervenție în structura urbană a Centrului istoric. Astfel, nu numai că se regularizează cursul râului Târnava Mare, peste care se construiesc două poduri și o pasarelă pietonală, dar se demolează și frontul de est al străzii Morii, în prelungirea Pieței Octavian Goga, pentru construirea unui nou centru civic. Din fericire, lipsa banilor a făcut ca terenul să fie doar parțial construit, spațiul rămas liber fiind o mare provocare pentru regenerarea viitoare a zonei.

Separăți dar împreună

Conturarea, consolidarea și definitivarea spațiilor publice este inevitabil urmată de segregarea acestora, în general datorită unor condiționări și interconstrucții de ordin geografic, social, ocupațional sau chiar etnic.

Mai întâi avem de-a face cu o segregare globală, consfințită în Statutele orașului din 1517, care printr-o prevedere dădea doar cetățenilor de neam german dreptul de a cumpăra case pe teritoriul orașului Sighișoara. Situația se menține neschimbată până după Edictul de Concivilitate din 1781, prin care toate vechiile libertăți și privilegiile săsești, confirmate și reconfirmate de-a lungul timpului, sunt anulate. Începând de atunci, cel puțin teoretic, toți locuitorii liberi juridic, indiferent

²⁸ Au dispărut clădirile cu nr. 17 și 19

de naționalitate, capătă dreptul de încetățenire (*Burgerrecht*) în orașele săsești și acces la orice funcție publică.

Urmează apoi mai multe segregări geografice. Un sas locuitor al Cetății îmi povestea²⁹ că în anii tinereții avea o prietenă, tot săsoaică, dar din Orașul de Jos. A fost un mare motiv de supărare pentru părinții lui, care i-au reproșat “*Ce cauți tu cu fata aia, din Orașul de Jos? Una de-a noastră, din Cetate, nu îți poți găsi?*” Deci, nemulțumirea bătrânilor nu provenea din statutul etnic ori social al fetei ci din apartenența ei la un alt spațiu urban, a cărui segregare se produse-se cu mai multe secole înainte.

Astfel, prima segregare urbană majoră în Sighișoara se produce din motive de geografie a reliefului, peste care se suprapune prioritatea cronologică a fortificației și reverberația unei memorii colective privind o nedefinită ascendență socială - *pentru că cetatea este cea mai veche, cei care locuiesc acolo sunt primii între egali!*

Dar această memorie colectivă este una selectivă, care păstrează ceea ce-i convine și înlătură ceea ce o deranjează. În fapt, ea pornește de la vechile statute orășenești, care nu doar consacră realități predefinite ci se străduiesc să corecteze disfuncționalități sau anomalii urbane.

Mai precis, în cursul secolelor XV-XVI potențialul economic al Orasului de Jos devine mult mai atractiv decât siguranța austeră a incintei fortificate. Sighișoara este în plină dezvoltare iar spațiul urban, public și privat, al Orașului de Jos, accesibilitatea sa la două cursuri de apă (Șaeșul și Târnavă Mare) care ușor puteau fi echipate cu mori de diferite dimensiuni, instalații indispensabile pentru marea majoritate a meșteșugurilor sighișorene, sunt elemente luate tot mai serios în considerare.

²⁹ Relatarea se referea la anii '70 ai secolului trecut.

În consecință este nevoie de intervenția directă a regelui Wladislaw al II-lea al Ungariei, care la 24 februarie 1513 poruncește³⁰ ca:

- *Toți pictorii, dulgerii, șelarii, strungarii în lemn și zidarii care s-au mutat în Orașul de Jos se vor întoarce în cetate, iar toți cei care vor construi acolo vor primii scutire de impozite pe timp de 7 ani;*
- *Membrii celor 4 bresle mai mari ale orașului, anume croitorii, aurarii, curelarii și lăcătușii vor locui numai în Cetate;*
- *Toate adunările Sfatului, precum și judecățile de orice fel, civile sau criminale se vor ține numai în Cetate, potrivit obiceiului din vechime;*
- *Comerțul cu amănuntul este permis numai în Cetate;*
- *Niciun străin nu poate fi găzduit în Cetate;*³¹
- *Cine va scoate sabia din teacă în Cetate își va pierde mâna, iar cine va provoca vărsare de sânge își va pierde capul.*

Segregarea geografică a Cetății față de Orașul de Jos este subliniată încă odată, cât se poate de accentuat, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, când în urma marelui incendiu din 1676 Andreas Göbbel, jude regal și staroste al breslei croitorilor, propunea chiar ca în cazul izbucnirii unui nou incendiu în Orașul de Jos "locuitorii Cetății să țină minte și să nu mai plece cu atâta ușurință, ci să rămână în Cetate. Ba chiar autoritățile să-i oblige și Cetatea să fie blocată, fiindcă în Orașul de Jos sunt mai mulți locuitori ca în Cetate, iar apă este mai multă ca în Cetate, astfel că focul poate fi mai ușor oprit ca aici sus"³².

³⁰ Dispozițiile regale datează din 1513 dar apar consfințite în Statutele orașului Sighișoara din 1517. G. Baltag, *Op. cit.*, p. 63-64

³¹ În anul 1614 principele Gabriel Bethlen se pare că ar fi dorit să se stabilească, măcar pentru o vreme, la Sighișoara. Pentru acesta, maestrul de încartiruire Fr. Prybek găsește găzduire în casa lui Fr. Kierschner din Piața Cetății, dar „când locuitorii orașului au aflat acest lucru, s-au adunat în grabă și, fără știrea cârmuirii, l-au gonit cu ciomegele din casă și din oraș” (*Ibidem*, p. 90, apud G. Kraus, „Cronica ...”, p. 38)

³² *Ibidem*, p. 105-106 (apud Richard Schuler, "Sighișoara veche. Schiță ... p. 42-44)

Pe de altă parte, orașul medieval era segragat administrativ în opt cartiere, *octavale*, reprezentate de opt din cei zece senatori care alcătuiau Sfatul orașului³³.

În oglindă, segregarea Orașului de Jos se face și ocupațional, fie complementar fie înrudit cu activitățile desfășurate în Cetate (*foto 4*). Astfel, pe de o parte, *Spitalgasse* (Ilarie Chendii - spre vest) și *Baiergasse* (Horea Teculescu spre sud-est) nu doar că păstrează amintirea morfologică a unui "sat de drum" dar și desfășoară activități preponderent agricole, menite să asigure meșteșugarilor un necesar suport de hrană, dar și de materie primă (carne, piei, lână etc) ocupațiilor specifice acestora. Spre exemplu în imediată vecinătate cu *Baiergasse*, la sud-vest, se găsește *Galtberg*, deal a cărui denumire vine din dialectalul săsesc *Galt*, care înseamnă vacă tânără, ce nu poate fi mulsă pentru că încă nu dă lapte. Așadar, Dealul *Goalberich* (în toponimia încă funcțională a locului) era un loc de pășune pentru juninci.

Iar dacă mai ferit geografic avem denumirea de *Baiergasse*, care provine din termenul german de *Baier*, însemnând țaran sau fermier, la nord-vest, într-o zonă mai deschisă și mai vulnerabilă, există varianta românească, cea de *Măieriște*. Iar după cum termenul de *Maier* derivă din cel de *Baier*, la fel și numele de familie derivate de aici indică spre persoane cu aceeași îndeletnicire dar din zone diferite și de etni diferite, cu mențiunea necesară că românii nu erau și proprietari de teren ci doar arendași³⁴.

Măieriștea românească s-a dezvoltat de-a lungul actualei străzi Ecaterina Varga, pomenită înainte *Neugasse, Zur rumänischen Kirche* sau *In der Gasse zur rumänischen Kirche*.

Pe de altă parte, prin Poarta Târlei (*Törle*), aflată între Turnul Cojocarilor și Turnul Măcelarilor, animalele din Cetate erau mânate direct "La Faraoni" (*Bey*

³³ *Ibidem*, p. 66

³⁴ Proprietarul primea jumătate din recoltă la porumb și trei cincimi la fân (Haltrich, *Op. cit.*, p. 72)

den *Pharaonern*, acum str. Ecaterina Teodoroiu), unde exista probabil o târlă a cetății întreținută de țigani.

În aceeași zonă se găsea și Piața de lemne (*Holzmarkt* – acum parcul din str. Z. Boiu), care făcea legătura cu Măierیștea românească dar și cu un alt grup de țigani, aflați în zona actualei străzi a Florilor (*Zigeuneraue*). Aceștia pot fi puși în legătură un loc marginalizat special: *Galgenberg* (*Dealul Spânzurătorii*) aflat la nord-vest, dincolo de Târnava (pe platoul din stânga actualei străzii Ștefan cel Mare). Aici se găsea locul de execuție prin ștrang a infractorilor majori, călăii provenind din rândul marginalilor, ai țiganilor, care uneori pot întemeia adevărate dinastii profesionale, nerecunoscute ca licite însă nici percepute ca ilicite, fiind considerate meseri tolerate de vreme ce acoperă o necesitate fără de care altfel nu se poate.

Imediat sub Dealul Sânzurătorii avem din nou un spațiu segragat geografic, dar din motive de sănătate publică. Este vorba de așa numitul cartier *Siechhof*, unde în secolul al XV-lea se amenajează lazaretul localității, având drept punct central Biserica Leproșilor cu hramul *Sfântului Duh*, datată în anul 1500, cu modificări și refaceri ulterioare.

O altă zonă segregată geografic, dar poate și etnic, este teritoriul acoperit astăzi de străzile Avram Iancu (*Am Hennenberg* – Dealul Găinilor), Alexandru cel Bun (*Auf der Hülle* – Pe Hulă) și Visarion Roman (*Am Gelben Berg* – La Dealul junincilor, *Unter dem Tannenwald* – Sub Pădurea de brazi³⁵), unde analiza formei și structurii sistemului de parcelare a pus în evidență ”în afara unor parcele de formă alungită (...) și proprietăți sau grupuri de proprietăți de formă rotunjită. Este de presupus că acestea din urmă sunt reminescente ale unor ocoale izolate, având, ca atare, o vechime considerabilă”³⁶, fiind posibil românești la origine.

³⁵ Doar în această parte a orașului există o veche pădure de brazi, numai că aceasta nu este una endemică ci a rezultat în urma unei intervenții antropice intenționate, menite să ofere și acest tip de material lemnos în completarea celui de stejar și fag, aflat din abundență în împrejurimi.

³⁶ *Topografia...* p. 31

Paralel cu ocupațiile agricole, se personalizează, se coagulează și se organizează și îndeletnicirile meșteșugărești, fapt care determină segregări spațiale cu condiționări suplimentare.

Astfel, conform dispozițiilor regale din 1513, consființite prin Statutele Sighișoarei din 1517, pescarii erau obligați să-și vândă peștele proaspăt sau sărat numai în Cetate, cu excepția zilei de joi, după amiază, când marfa rămasă putea fi comercializată și în Orașul de Jos. Aceasta deși prin natura ocupației pescarii trebuie să fi locuit de-a lungul Târnavei Mari, poate și a Văii Șaeșului³⁷, având în pază și întreținere singurul turn veritabil al Orașului de Jos, cel al Pescarilor.

Măcelarii în schimb, obligați și ei prin specificul meseriei să locuiască în afara Cetății, nu puteau vinde carne decât în Orașul de Jos, zilnic, cu excepția zilei de joi, sâmbătă și în perioada târgului anual³⁸.

Frângerii se grupează pe *Seilergang* (str. *Frângerilor* – acum Gh. Lazăr), unde terenul întins, dar dezvoltat pe curbe de nivel în partea neînundabilă a luncii aflate la nord de râu, era potrivit pentru răsucitul funiilor. Generozitatea planimetrică a spațiului a făcut ca în zonă, pe un teren al parohiei evanghelice (*Pfarrweise*) să funcționeze *Târgul vitelor*, denumire care în mentalul colectiv încă mai acoperă zona actualei străzi a Griviței³⁹.

Segregată a fost și comunitatea israelită, provenită din Galiția, care apare la sfârșitul secolului al XVIII și se grupează în jurul templului din *Kleingasse* (str. Take Ionescu), unde mai exista o baie rituală și o măcelărie,⁴⁰ „*ocupându-se la început mai ales cu comerțul de fier vechiu, de sdrențe sau de ouă și galițe*”⁴¹

³⁷ Vezi supra, nota 4 și 15

³⁸ Baltag, *Op. cit.*, p.64

³⁹ Aici și-a amplasat cortul Circul condus de William Frederik Cody, poreclit Buffalo Bill, cu ocazia spectacolului „*Buffalo Bill's Wild Wild West*”, care a avut loc în 16 iulie 1906.

⁴⁰ Baltag, *Op. cit.*, p. 227. Actuala sinagogă datează din 1903-1904, dar vechiul cimitir evreiesc din str. V. Lucaciu se plasează între secolul XVIII și începutul secolului XX.

⁴¹ Ioan Medrea, *Sighișoara. Sighișoara 1928*, p.29

În ceea ce-i privește pe maghiari, aceștia apar în număr tot mai mare după revoluția din 1848, dar numărul lor sporește substanțial odată cu construirea căii ferate (1873), apărând cu această ocazie și o stradă a *coloniștilor* feroviari (numită ulterior strada *Colonia CFR* - acum Primăverii) unde, cu câteva excepții, locuiau doar erau unguri, lucrători și funcționari la căile ferate⁴².

În sfârșit, fără a cunoaște exact despre ce este vorba, mai există referiri privind diverse reglementări segregationale luate de-a lungul timpului de către Sfatul orașenesc privind găzduirea străinilor, obligațiile militare ale cetățenilor în caz de asediu, situația maierilor sau restricții vestimentare pentru diferitele categorii de locuitori⁴³

Așadar, segregările urbane ocupaționale se nasc, se coagulează și se dezvoltă firesc în funcție de specificul îndeletnicirii, de practicarea ei, dar nu și obligatoriu de valorificarea produselor, cu atât mai mult cu cât încă din evul mediu desfacerea de mărfuri este preluată și asigurată de intermediari, adică de negustori.

În compensarea acestor segregări iau naștere diverse solidarități, pentru că ceea ce dă cu adevărat valoare unui oraș este modul în care acesta funcționează și maniera în care funcționalitatea lui mulțumește locuitorii orașului.

În primul rând avem o puternică solidaritate verticală, menită să confere omogenitate și coeziune actului administrativ, astfel că la alegerile anuale pentru Sfatul orașului jumătate dintre membrii acestuia trebuiau să fie aleși dintre locuitorii Cetății iar cealaltă jumătate dintre locuitorii Orașului de Jos⁴⁴. De asemenea în

⁴² În anul 1868, statul maghiar începe construirea mai multor trasee feroviare în Transilvania. După ce la scurtă vreme lucrările sunt concesionate unei companii englezești conduse de antreprenorul Charles Waring, în noiembrie 1871 este inaugurată calea ferată Alba Iulia - Târgu Mureș. Apoi, din Gara Teiuș s-a început construirea căii ferate spre Brașov, prin Mediaș și Sighișoara. Tronsonul de la Teiuș la Mediaș a fost deschis la 6 mai 1872, iar cel de la Mediaș la Sighișoara pe 8 iulie 1872, când a fost inaugurată prima gară din orașul de pe Târnava Mare. La 1 iunie 1873 a fost finalizat întregul traseu până la Brașov.

⁴³ Baltag, *Op. cit.*, p. 65 (apud G. Nussbächer, „*Scurtă schiță a istoriei și administrației orașului și scaunului Sighișoara până la 1700*” Brașov 1964, p. 14 – manuscris în Muzeul de Istorie Sighișoara)

⁴⁴ *Ibidem*, p.63

statutele din 1608 și 1624 se stabilește, chiar din primul articol, ca primarul să fie ales alternativ, doi ani din rândul locuitorilor Cetății și doi ani din rândurile celor din Orașul de Jos *”pentru a păstra pacea și unitatea între Cetate și Orașul de Jos”*. Totodată, cei doi juzi (judele regal și cel scăunal), erau aleși unul din Cetate, iar celălalt din Orașul de Jos⁴⁵.

În paralel, s-au născut și au funcționat solidarități urbane orizontale, organizate mai întâi din considerente ocupaționale. Ne referim în primul rând la organizările breslașe, care deși sunt închise pentru negermani (alt tip de segregare) îi adunau pe cei separați într-o mare familie ce participa în comun la toate sărbătorile și evenimentele interne⁴⁶. În aceeași zonă mai existau „*frățiile*” sau asociațiile calfelor, dar la acestea „*dintele vremii zbuciumate a ros mult, din ele dispărând vechiul spirit al disciplinei și al ordinii indus de etica religioasă*”⁴⁷

Mai apoi este vorba despre instituția vecinătăți (*Nachbarschaft*), care reunea toți cetățenii dintr-o anumită stradă sau zonă, care aveau aceeași origine etnică și aceeași profesiune. Vecinătatea, indiferent dacă e născută din segregări urbane sau naște la rândul său astfel de segregări, a fost după caracterizarea lui St. Ludwig Roth *”o comunitate frățească teritorială, ai cărei membri beau apă din aceeași fântână, stau de gardă în timpul nopții pentru liniștea tuturor, își construiesc împreună casele, se comportă ca niște rude în cazul apariției unei boli sau catastrofe, se odihnesc pe același catafalc, își sapă mormintele, își conduc morții pe ultimul drum, la sfârșitul înmormântării cinstesc împreună pe cei care i-au părăsit și apoi, din devotament, au grijă de văduvă și de copiii rămași orfani*”⁴⁸, Prima vecinătate este

⁴⁵ *Ibidem*, p. 65

⁴⁶ Indiferent de revalorizarea istoriografică a operei lui Ștefan Pascu și în ciuda evidentelor sale forțări ideologice marxiste și materialist-dialectice, cel puțin din punctul nostru de vedere rămâne încă de referință pentru acest domeniu lucrarea sa „*Meșteșugurile din Transilvania până în secolul al XVI-lea*”, București, Ed. Academiei, 1954

⁴⁷ Haltrich, *Op. cit.*, p. 83

⁴⁸ Baltag, *Op. cit.* p. 134 (apud I. Mihăilescu, „*Vecini și vecinătăți în Transilvania*”, București 2002, p.14)

menționată în anul 1526 pentru *Obere Schasergasse* (M. Eminescu), iar patru secole mai târziu, în 1906, existau 20 de vecinătăți săsești și 12 românești. Dintre vecinătățile săsești una acoperea toată Cetatea, alta piața Orașului de Jos, iar celelalte încă 12 străzi din localitate. Vecinătățile românești acopereau 14 străzi și zone periferice.

Dacă înainte vreme, cu excepția Cetății, vecinătățile nu depășeau de regulă spațiul aferent unei singure străzi, cele de acum ajung să acopere conglomerate stradale sau chiar cartiere întregi, deși în actualitate ele nu se mai referă decât la solidaritatea în caz de deces⁴⁹. Astfel de vecinătăți încă mai funcționează răzleț în Transilvania, dar Sighișoara a rămas singura localitate acoperită integral și organizată de solidaritatea efectiv funcțională a unor asemenea asociații. Mai mult decât atât, la Sighișoara au existat și mai există încă o vecinătate destinată exclusiv femeilor, cu rost de ajutor la nuntă, botez și înmormântare.

Concluzii

Nu doar ca instituție dar și ca monument, biserica focalizează axe urbane și sacralizează spații publice. Fie în Cetate, fie în Orașul de Jos, bisericile sunt puncte de referință și dominante arhitecturale în geografia urbană din Sighișoara. Aproape toate sunt poziționate tradițional, est-vest⁵⁰, indiferent de fizionomia reliefului, devierile fiind probabil datorate trasării axului în ziua aleasă pentru hram (*Sfântul Nicolae, Sfânta Maria, Sfântul Anton* sau *Sfântul Duh*). Există o singură excepție notabilă: cea a bisericii romano-catolice. Explicația este totuși simplă. Mai înainte de

⁴⁹ Cota de înscriere este diferențiată în funcție de vârstă, mai mică pentru cei tineri, mai mare pentru vâsrnici, dar cotizația e unică și obligatorie pentru toți. Este vorba de o taxă plătită de fiecare membru al vecinătății în cazul dispariției unui dintre ei. Suma astfel colectată este predată familiei îndoliată, acoperind în întregime cheltuielile legate de nefericitul eveniment. Mai mult, având în frunte un „*Nachbarvater*”, un „*Tată de vecinătate*” (*Fotăr*), aceasta organizează anual ședințe administrative și o petrecere, un „*Richttag*” (*Richtog*), menit să consolideze solidaritatea membrilor săi.

⁵⁰ Scoatem din discuție biserica reformată (1888, str. Gh. Lazăr) și biserica unitariană (1936-1938, str. Gării), ambele aparținând comunității maghiare.

aceasta, exact pe același loc, a funcționat biserica unei mănăstiri de maici clarise, așezată nord-sud nu din constrângerea reliefului ci din dorința de a se pune la celălalt capătul al axului stradal care duce la Biserica din Deal. În consecință, actuala biserică romano-catolică moștenește și valorifică un teren deja sfințit, utilizând în același timp și simbolistica unui spațiu public predefinit.

Reforma religioasă din secolul al XVI-lea, coroborată cu expansiunea spiritului renescentist în Transilvania, precum și cu avantajele fiscale oferite la 1513 de regele Wladislaw al II-lea celor care construiesc în Cetate, produc modificări importante în peisajul urban al Cetății, unde piața centrală se restrânge, se reconfigurează și se laicizează în același timp. Să observăm însă caracterul profund civic al pieței din cetate, care prin însăși denumirea sa, cea de *Burgplatz*, păstrează amintirea atributelor și a valențelor sacre din evul mediu religios. Aceasta spre deosebire de piețele orașului de jos unde accentul se pune pe caracterul lor comercial: *Marktplatz*, *Kleinemarktplatz*, *Holtzmarkt*.

Paralel, apar diferite modalități de segregare și solidaritate urbană, care se manifestă sub două mari forme: geografică și social-ocupațională, fiecare având la rândul său subdiviziuni, pe categorii. Astfel, dacă segregările și solidaritățile geografice influențează spațiul și morfologia urbană prin inducerea unui peisaj aparte, cu trăsături proprii și identități proprii, segregările social-ocupaționale pun accent pe urbanism și pe formele sociale ale populației⁵¹.

Dar segregările sighișorene nu trebuie înțelese obligatoriu ca marginalizări, printr-o interpretare strictă a cuvintelor. Segregările istorice ale Sighișoarei nu stabilesc separări fundamentale și falii conflictuale: Cetate vs. Orasul de Jos; baier/maier vs. meșteșugar; breaslă vs. breaslă; piață vs. piață. Sunt doar diferențieri, care pe de o parte primesc individualitate, în timp ce pe de altă parte asigură

⁵¹ Viorel Mionel, „*Tipologia segregării geografice în mediul urban*” în *Gographia Napocensis*, Anul VII, Nr. 1, 2013, p.87

diversitatea necesară unui organism urban viu și vivace prin diversitatea funcțiilor și a funcțiunilor sale complementare.

Totuși, undeva la marginea socialului, dar și a orașului, îl găsim și pe marginalul veritabil, pe “*faraon*” sau pe țigan, care nu e tocmai acceptat dar nici nu e cu adevărat respins, fiind tolerat câtă vreme e util prin îndeletniciri ignobile celorlalți urbani (călăi, hingheri, vidanșori etc).

În fine, după cum acțiunea naște o reacțiune, la fel și segregările au produs solidarități, după cum și solidaritățile însele au fost capabile de a crea segregări. Breslele meștesugarilor și vecinătățile urbane, din care pot lăstări uneori găști și rivalități stradale, sunt cele mai la îndemână exemple.

Oricum, înainte de toate și deasupra tuturor a existat mereu o zonă de confort comunitar, un spațiu însușit sentimental și acoperit de o identitate locală, care în cele din urmă a dat consistență caracteristicilor de autenticitate și unicitate din definiția privind înscrierea Centrului istoric Sighișoara în Lista Patrimoniului Mondial.

SOME CONSIDERATION REGARDING THE URBAN MORPHOLOGY, THE PUBLIC SPACES AND THE YRBAN SEGREGATION AND SOLIDIFICATIONS IN THE HISTORICAL CENTER OF SIGHISOARA

(Abstract)

The urban morphology of the historical center of Sighisoara, meaning its planimetric and spatial structure, as well as the street network and its texture, in other words the public spaces seen as open and accessible zones, together with the streets, squares and other spatial forms which attract the urban cluster, in which the civic, social and cultural activities take place, offers to this ensemble the value of an exceptional achievement.

The public space is not just a public life scene which promotes the awareness of the community, of the place and the identity, strengthening the feeling of belongingness. It also stands for a zone which, in time, suffers certain segregations, in which social, cultural and traditional values are reflected, all of which represent a reflection of the interaction between the physical, political, social and economic reality. In other words, the public spaces receive significance to people, through the different roles they have played in the people's life, symbolizing the society's culture in which they all coexist.

On the other hand, in order to compensate for these segregations, certain solidifications take birth, because what really gives value to a city is the way in which it works and the manner in which its functioning is satisfying the inhabitants of that city.

Anyways, before and above all, there have always existed a communitarian comfort zone, a space with an own local identity, which in the end gave consistency to the authenticity and uniqueness characteristics, through the entry of the historical center of Sighisoara on the World Heritage's List.

Cuvinte cheie: morfologie, spații publice, segregări, solidaritate

Keywords: morphology, public spaces, segregation, solidification.

LEGENDA ILUSTRĂȚILOR

Foto 1.

Axe urbane în Cetate (fără actualul front estic al Pieței Cetății). Sec. XIV-XVI.
Modelare pe baza unei schițe a Cetății la 1735, realizată de arh. K. Leonhardt

Foto 2.

Axe urbane în Cetate, sec. XVIII.

Schiță a Cetății la 1735, realizată de arh. K. Leonhardt

Foto 3.

Axe stradale în Orașul de Jos. Modelare pe ridicarea iosefină din 1756-1763

Foto 4.

Spații publice, porți și segregări. Modelare pe un plan al orașului în 1880

Spații publice - Piețe

A. Piața Cetății (*Burgplatz*)

B. „La Capelă” (*Entenplatz* – Piața Răzuștelor)

C. Piața Muzeului (*Bischohof Teutsch Platz* – Piața Episcop Teutsch)

D. Piața Orașului de Jos (*Marktplatz*)

E. Piața Octavian Goga (*Kleiner Marktplatz*)

F. Piața de lemne (*Holzmarkt*)

G. Târgul vitelor

Porțile Orașului de Jos

1. *Spitalstor* (Poarta Spitalului)

2. *Baiergässertor* (Poarta străzii Baier)

3. *Weisskirchertor* (Poarta Albeștiului)

4. *Mühltor, Fischerturmtor* (Poarta Morii sau Poarta Turnului Pescarilor)

5. *1-tes Tor in der Mühlgasse* (Prima poartă a străzii Morii)

6. *2-tes Tor in der Mühlgasse* (A doua poartă a străzii Morii)

7. *Tor in der Turmgasse* (Poarta străzii Turnului)

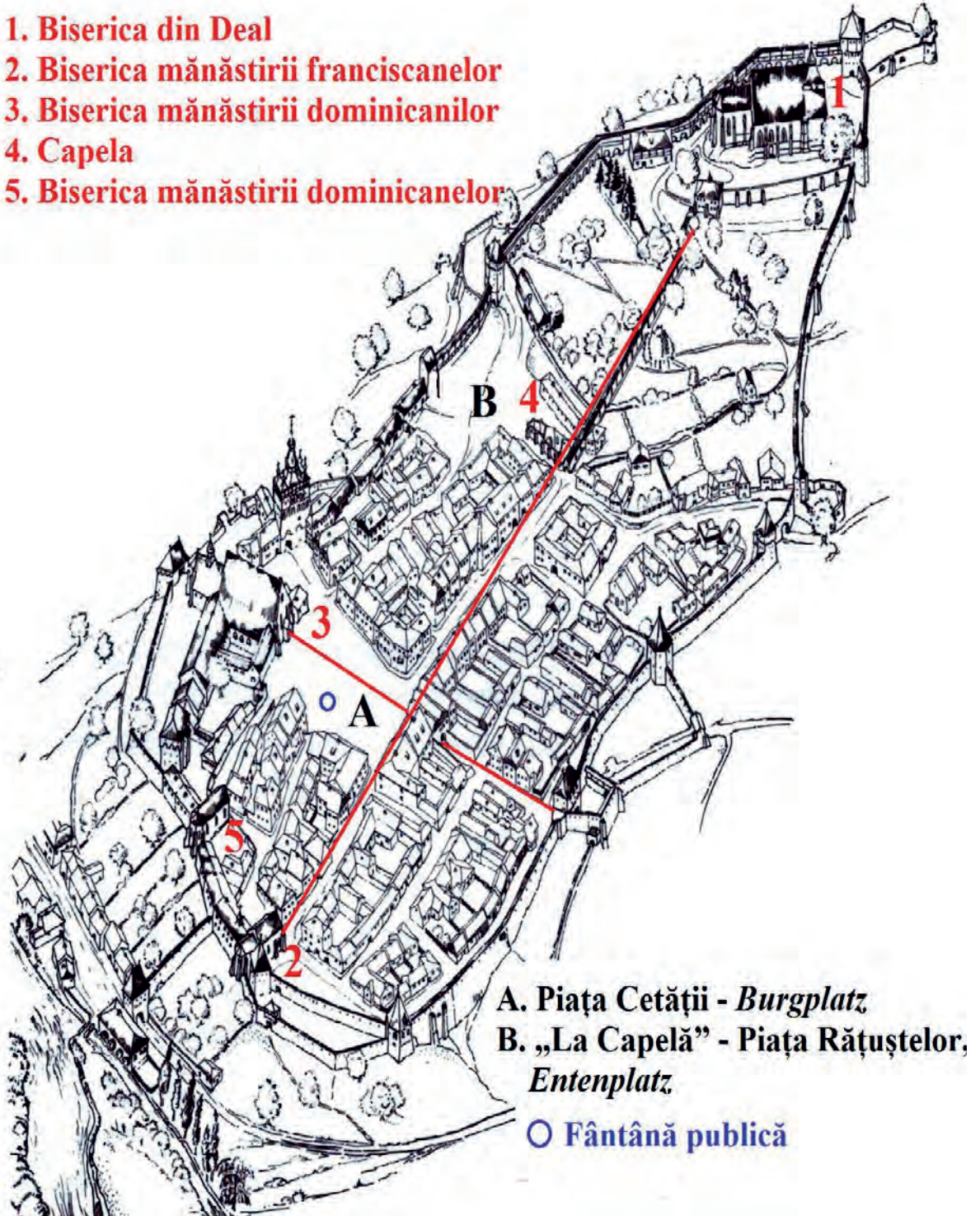
8. *Tor im Berggässchen* (Turnul Stradelei Cetății)

9. *Hüllgässertor*

10. *Tor an der Hintergässerbrücke* (Poarta podului Străzii din Spate)

Foto 1

1. Biserica din Deal
2. Biserica mănăstirii franciscanelor
3. Biserica mănăstirii dominicanilor
4. Capela
5. Biserica mănăstirii dominicanelor

- A. Piața Cetății - *Burgplatz*
B. „La Capelă” - Piața Răuștelor,
Entenplatz
○ Fântână publică

Foto 2

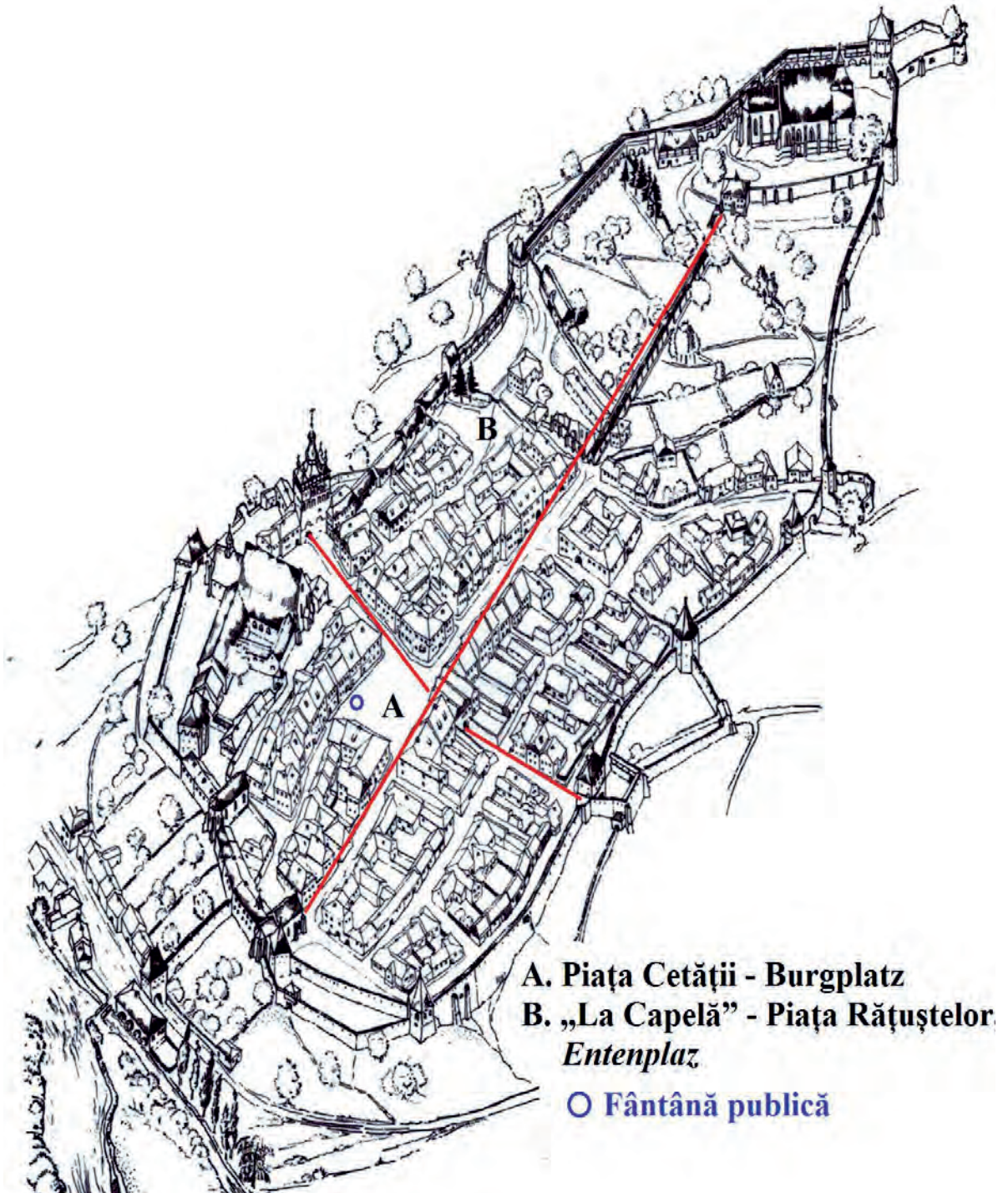

Foto 3

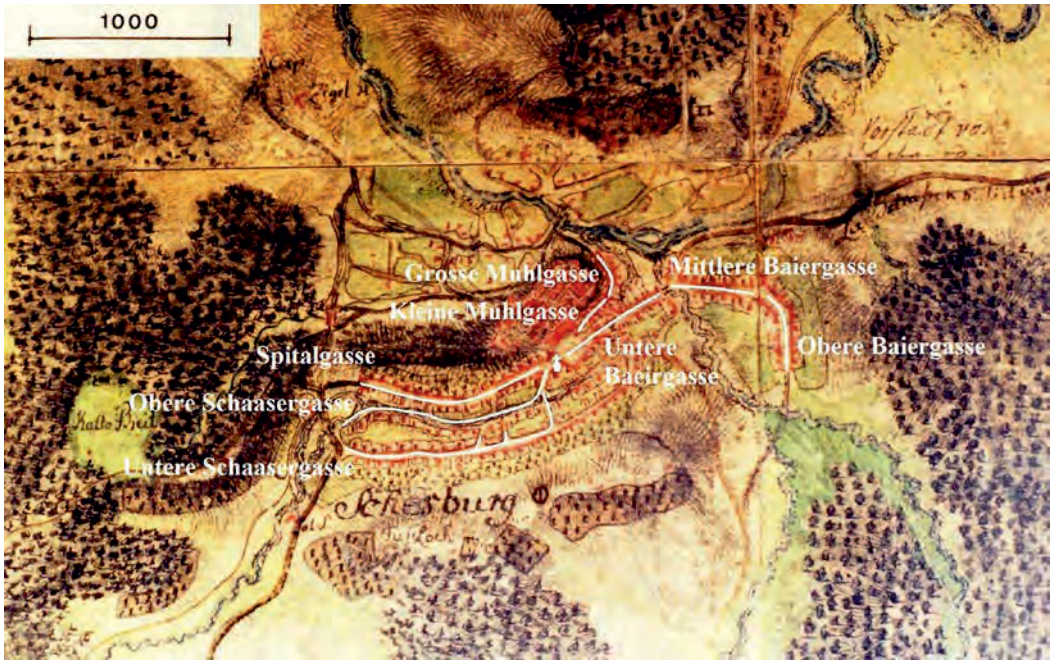

Foto 4

